

ביאורים

סיבות שונות מונעות מאיתנו את הכוונה בתפילה. שתי הבולטות שבהן הן חוסר ההבנה של משמעות מילות התפילה וחוסר הבנת התהליך שהתפילה בונה, קומה על גבי קומה. בדבריו כאן מבאר ריה"ל את הסדר והשיטתיות הקיימים בתפילת העמידה. מעניין לשים לב לכך ששלוש הברכות הראשונות (לאחר שלוש הברכות הפותחות - אבות, גבורות וקדושה) בתפילה קשורות בדעת - שימת לב לכך שמחשבתו של האדם תהיה לפי התורה ולא תהיה בה טעות. בקשת הדעת, התשובה על התורה ועל העבודה, והסליחה שהיא בקשת ההתיישרות לאחר הנפילה. את תוצאת הברכות הללו אנו מבקשים בברכה הבאה - הרווחה ממצבנו הנוכחי הנרדף והבוזי, בקשת הגאולה והפדות. לאחר מכן אנו מבקשים בריאות הגוף והתמדת המצב הזה על ידי ברכת הארץ והגשמים. בברכה הבאה אנו מבקשים על השבת נדחי ישראל. הבקשה הבאה היא המלכת ה' עלינו. לאחר מכן וכפועל יוצא מכך - הכרתת הרשעה מן העולם. הבקשה הבאה היא קיום הצדיקים - הסגולה שנשארה לאחר ביעור הסיגים. בקשת בניין ירושלים מבטאת את הכמיהה להשבת מקום זה למקום השראת הנבואה כאשר מיד לאחר מכן מגיעה הבקשה על ביאת המשיח. בקשת שומע תפילה היא בקשה כללית על התפילה שהתפללנו. הברכה הבאה, עפי"י ריה"ל היא הבקשה להחזרת הנבואה - "ותחזינה עינינו...", שנוכה לחזור ולראות בעינינו את מחזה הנבואה. הסיום הוא בתפילת ההודיה על כל הטובה שמעניק לנו ה' בחסדיו. גם הסיום - ברכת עושה שלום הוא ביטוי ליעד הכללי שאותו מבטא החסיד בעבודתו - השלום הוא ברכה כללית - ההשלמה והאחדות בין כל החלקים המפורדים. זהו ההפך מהפירוש המבקש רק את טובתו הפרטית האישית. גם מלך כוזר, בסיום דברי החבר, מדגיש את הקשר המוחלט בין העולם הזה לעולם הבא בחייו של החסיד, עוד ביטוי למבטו הכללי והטוב על העולם.

הרחבות

סדר הברכות בתפילת שמונה-עשרה

והראשונה מהבקשות בעדיפות - בקשת השכל וההשראה, הואיל ובהם יגיע האדם אל ההתקרבות לאלהיו. ריה"ל מסביר מדוע הברכות סודרו דווקא בסדר זה. מקור הסדר הוא בגמרא. הגמרא במסכת מגילה מספרת ששמעון הפקולי הסדיר את הברכות לפני רבן גמליאל ביבנה ושם היא מסבירה מדוע היה צורך בכל ברכה ומדוע נתקנה דווקא במקומה [מגילה יז, ב]. דברי החבר פה הם המשך למה שאמר באות יז, שם ביאר את הצורך בברכות הראשונות: "אבות", "גבורות" ו"אתה קדוש".

טעם הכריעה בברכת 'מודים'

ויכרע פריעת 'מודים' בברכת הודיה, אשר היא כוללת ההודאה בחסדו יתעלה והתודה עליו גם יחד. מקור החיוב בכריעה ב'מודים' הוא בגמרא בברכות: "ת"ר אלו ברכות שאדם שוחה בהן באבות תחלה וסוף בהודאה תחלה וסוף". לפי רש"י, טעם הכריעות הוא שנכניע ונשפיל עצמנו לפני הקב"ה. לכן אדם גדול (כהן גדול למשל) צריך לכרוע בסוף כל ברכה [ברכות לד.].

הקול יהודה שואל מדוע אין ריה"ל מזכיר בדבריו על "ברכת אבות" את חיוב הכריעה. הרב הנזיר, בביאוריו לכוזרי רוצה לומר ש"טעם הכריעות ב'מודים', בסמיכות יפה, כאלו תפילתנו נמלאה: ותחזינה עינינו, והננו משתחוים, כורעים ומודים". לפי דבריו, ריה"ל מכוון פה לטעם שונה מדברי רש"י, אנו משתחוים בשל ההודאה על שמיעת ה' את תפילתנו.

שאלות לדין

למה אי אפשר שלא יחטא האדם? ואם ברור שיחטא, למה שהקב"ה יסלח?
מה הבקשה ב"ותחזינה עינינו"? מה משמעות הדבר שאדם מבקש נבואה?

סדר ברכות
שמונה עשרה

והראשונה מהבקשות בעדיפות - בקשת השכל וההשראה, הואיל ובהם יגיע האדם אל ההתקרבות לאלהיו, ולפיכך הקדים "אתה חונן לאדם דעת", קשוירה למה שאחריה, רצוני לומר "הרוצה בתשובה", כדי שיהיו אותן החכמה והדעת והבינה בדרך התורה והעבודה, כאמרו "השיבנו אבינו לתורתך". ומפני שאי אפשר לאדם מבלי חטא, התחייבה הבקשה על סליחת החטא בדעותיו ובמעשיו בברכת "חונן המרבה לסלח". ומחבר אל זאת הבקשה את תוצאת הסליחה וסימנה, והיא ההרחקה ממה שאנחנו בו, ופוחתח "ראה נא בעינינו וריבה ריבנו" וחותם ב"גואל ישראל". אחר כן מבקש על בריאות הגופות והנפשות, וסומך לזאת הבקשה זמון מזוהם לשמירת פחם ב'ברכת השנים'. אחר כן מבקש על קבוצת הכלל ב"מקבץ נדחי עמו ישראל", וסומך לו הראות הצדק והסתדר המצב במאמר "ומלך עלינו אתה לבדך". אחר כן מבקש בעור הרשעה והכרתת הפסירה ב'ברכת המינים', וסומך לה שמירת הסגולה שהורה, כאמרו "על הצדיקים". אחר כן מבקש השבת שבות ירושלים ועשייתה מקום לענין האלהי, וסומך לה הבקשה על משיח בן דוד ופנאי מן הצרכים העולמיים. אחר כן הבקשה על קבלת התפלה ב"שומע תפלה", וסומך לה הבקשה להמצא השכינה, נראית בעין, כמו שהיתה לנביאים ולחסידים וליוצאי מצרים, ומבקש "ותחזינה עינינו", וחותם "המחזיר שכינתו לציון". וידמה שהשכינה נצבת ממוולו וישתחוה לנכחה, פאשר היו ישראל משתחוים בראותם השכינה, ויכרע פריעת "מודים" בברכת הודיה, אשר היא כוללת ההודאה בחסדו יתעלה והתודה עליו גם יחד. וסומך לה "עושה שלום" שהיא החתימה, כדי שתהיה הפרידה מלפני השכינה בשלום.

כאמר הפנאי: לא נשאר לי מקום קושיה, הואיל ואני רואה כל הענינים מסודרים ועשויים כתקונם. ומה שהייתי מבקר אותו, והוא מעוט מה שאני רואה בתפלותיכם מהזכרת העולם הבא, כבר טענת לי בו כי מי שמבקש הדבקות באור האלהי בחייו, עד שמבקש לראותו בעיניו, ומבקש מדרגת הנבואה - ואין לאדם קרבה אל ה' יותר ממנה - הרי אין ספק שהוא כבר בקש על מה שהוא יותר מהעולם הבא, ואם ישיגו ישג לו העולם הבא, כי מי שדבקה נפשו בענין האלהי והיא טרודה במקרי הגוף ומכאוביו, על אחת כמה וכמה שיתדבק בו כשתפדר ותעזב אלה הפלים המטנפים.

מיעוט הזכרת
העולם הבא
בתפילה

בעדיפות - מחמת חשיבותה. ההרוחה ממה שאנחנו בו - הישועה מהצרות. הסגולה הטוהרה - הצדיקים שבישראל. לנכחה - למולה. ההודאה בחסדו - ההכרה בטוב ה'. מבקר אותו - מלשון ביקורת. כשתפדר - לאחר מיתתו. הכלים המטנפים - הגוף, לעומת מעלת הנפש.